

NOTÍCIES DE LES TREMENTINAIRES

Per Núria Solsona

Les trementinaires eren unes dones de les valls pirinenques de Tuixent i de l'entorn que es van dedicar a extreure trementina, com un medi per sobreviure. Tot caminant per Catalunya, carregades d'herbes i olis, anaven "guarint i curant tots els mals"

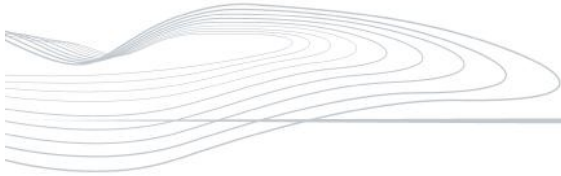
Les trementinaires també eren recol·lectores i venedores ambulants d'herbes i altres remeis per a curar persones i animals. Les anomenaven fades muntanyenques i tenien un gran coneixement de les plantes, de les seves virtuts medicinals i dels processos d'elaboració de remeis ancestrals que foren adquirits empíricament i per transmissió oral. Eren dones independents i amb autoritat reconeguda pels seus contemporanis, ja que ajudaven a la gent malalta o que patia algun mal.

Marxaven un o dos cops l'any i podien ser fora del poble, Tuixent, des de tant sols uns dies fins a quatre mesos. La majoria de les trementinaires seguien sempre la mateixa ruta, ja que la major part de les masies on anaven esdevenien els clients d'any rere any. No acostumaven a entrar a les grans ciutats ni freqüentaven els mercats per vendre els seus remeis ja que utilitzaven una relació més personal i directa amb la gent.

El seu nom el deuen a la trementina, el remei que més popularitat els va donar. La coneixença de les plantes, les seves virtuts medicinals i els processos d'elaboració de remeis ancestrals adquirits per transmissió oral, varen ésser, entre altres, els factors que les varen motivar a exercir aquest nou ofici.

El procés originari d'elaboració de la trementina parteix de l'extracció de la resina del pi roig, que un cop purificada estava llesta per utilitzar. El seu aspecte, quan és freda, és sòlid, cristal·lí i brunenc. La composició de la trementina es reelabora a partir de les matèries primeres comprades a les drogueries, pega groga, i a les farmàcies, l'essència de trementina. Cada trementinaire fabricava així la seva pròpia trementina, i se'n podien trobar de diferents textures, colors i fluïdeses. L'ús més freqüent que es dona a la trementina és en forma de cataplasma sobre la zona afectada. Eren molt utilitzats contra el dolor, els cops i

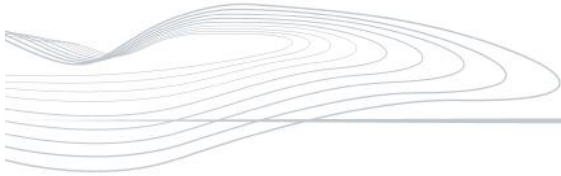
les torçades, les picades d'aranya o d'escurçó, per a les úlceres i grans infectats. La trementina es venia per les seves propietats antireumàtiques, revulsiva, cicatritzant, antisèptica, parasitària i abortiva.

Les dones en parella, una més jove i l'altra més gran, de la mateixa família o del mateix poble sortien carregades amb el seus sacs i els seus remeis. A vegades, eren l'àvia amb la seva néta, la tieta amb la neboda, o simplement una dona gran amb una altra de jove, fins tot sense relació familiar, per a transmetre els sabers propis de l'ofici.

NARRATIVES SOBRE LES TREMENTINAIRES

Anna i Laura eren una parella de dones que anaven pel món o trementinaires. Anna era una dona gran, amb experiència, d'uns 55 anys. Ella havia sortit de ruta en distintes ocasions i ara es preparava per a sortir amb la Laura que només tenia quinze anys, era la primera vegada que anava pel món i estava molt nerviosa. Al final de la ruta, Laura rebria un sou per haver acompanyat a la trementinaire més gran. la Laura li preguntava a l'Anna:

- ¿Per què t'agrada anar pel món venent trementina?
- Perquè ajudo a curar els mals de molta gent, amb un tracte personal i directe.
- ¿Quantes dones treballen amb la trementina?
- Van començar algunes dones, però van transmetre els sabers de les unes a les altres i ara viatgen quasi totes per la vall.
- ¿Com obtens la trementina, tia?
- El procés d'elaboració de la trementina comença amb l'extracció de la resina del pi vermell que hi ha als nostres boscos. Es talla de la base de l'arbre una banda d'escorça al seu voltant i a la part inferior es fa un tall per on raja la trementina.
- ¿En quina època es recull la trementina?
- Durant tot l'any.
- La trementina quan baixa pel tronc del pi vermell és un líquid groguenc, molt inflamable i amb una olor molt penetrant i característica. En contacte amb l'aire s'espesseix, per evaporació de les seves parts més líquides
- ¿S'utilitza la trementina tal com surt de l'arbre?
- No, no serviria per a curar. La trementina es purifica escalfant-la en una estufa o destil·lant-la. La trementina en refredar-se és sòlida, cristal·lina i de color marronós.
- ¿Què passa quan la trementina és massa fosca?
- Això és degut a que és de baixa qualitat o a que és "vella" i ha estat en contacte amb l'aire.
- ¿Hi ha un sol tipus de trementina?
- No, la composició de la trementina és variable, en funció del temps d'extracció i del procés de purificació. La trementina és una mescla de pega groga i essència de trementina en unes proporcions determinades a la que s'afegeix, a vegades, "cera groga", oli de oliva o enceball animal.
- ¿Quin és l'ús més freqüent de la trementina, tia?
- En forma de cataplasma aplicat sobre la zona afectada. Els cataplasmes de trementina s'utilitzen molt contra el dolor, els cops, les torçades, les picades d'insectes, les erupcions cutànies, refredats i per a tot tipus de mals.

- Aleshores puc recomanar-lo per a les picades d'aranya i d'escorpí?
- I també, per a les úlceres i grans infectats. Es recomana el seu ús extern en cas de reumatisme, gota, neuràlgies, ciàtiques, ferides, etc.

A l'obrador o taller que tenien a la cuina de casa que es convertí durant un temps en la zona de treball, l'Anna li deia:

- Mira Laura: en una part de la cuina tinc l'assecador d'herbes i bolets, i a l'altra part tinc els utensilis i trastos per a depurar la trementina, envasar els olis i ensacar las herbes.
- ¿Què es això, tia?
- Càvecs per a classificar els bolets, llaunes per a portar la trementina, ampolles per als líquids, coladors per a netejar les herbes medicinals i sacs per a guardar-les, una gerra marcada per a mesurar, bidons de coure, i maletins...
- ¿Como vendrem la trementina?
- Pesant-la amb una balança romana. És relativament barata en relació a la seva eficàcia: a tant l'onça.
- ¿Quantes vegades sortirem?
- Sortirem una o dues vegades cada any i podem estar fora només uns dies o potser fins i tot quatre mesos.
- ¿Quantes comarques visitarem?
- Totes les que puguem, des de la muntanya fins al mar.

L'ofici de trementinaires va absorbir a la major part de la població femenina de la vall durant més de cent anys, en una època en que no hi havia especialistes en medicina a l'abast de la gent senzilla dels pobles. Tenien rutes per visitar als pastors i a la gent del camp, passant normalment pels mateixos pobles. Procuraven aconseguir allotjament i menjar mitjançant la caritat o la reciprocitat, és a dir es quedaven a casa de la gent, quasi sempre de les mateixes persones. Evitaven les entrades oficials als pobles per a no pagar els impostos dels productes que portaven. Eren molt solidàries i amb una filosofia de respecte a la natura i de la cura a les altres persones. L'últim viatge el va fer la Sofia d'Ossera, l'any 1982.